

Κείμενο Εργασίας Νο 12/2010

Στρατηγικό Αλφαβητάρι Αραβο-Ισραηλινής Διένεξης

Δρ. Θάνος Ντόκος

Γενικός Διευθυντής Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής
(ΕΛΙΑΜΕΠ), Διδάσκων (ΠΔ.407, Τμήμα Τουρκικών & Σύγχρονων Ασιατικών
Σπουδών, Παν/μιο Αθηνών)

Πρόγραμμα Μεσανατολικών Σπουδών

Ιούνιος 2010

Copyright © 2010

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 12/2010

Στρατηγικό Αλφαβητάρι Αραβο-Ισραηλινής Διένεξης

Δρ. Θάνος Ντόκος

Γενικός Διευθυντής Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Διδάσκων (ΠΔ.407, Τμήμα Τουρκικών & Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, Παν/μιο Αθηνών)

**Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
(ΕΛΙΑΜΕΠ)**

Βασ. Σοφίας 49

106 76 Αθήνα

Τηλ.: (+30) 210 7257110

Fax: (+30) 210 7257114

e-mail: eliamep@eliamep.gr

url: www.eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο Θάνος Ντόκος είναι Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Cambridge. Έχει διατελέσει ερευνητής στο Ινστιτούτο Έρευνας για την Ειρήνη της Φρανκφούρτης και το Κέντρο για την Επιστήμη και τις Διεθνείς Σχέσεις του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Από το Μάρτιο 1996 έως τον Οκτώβριο 1998 εργάστηκε ως Επιστημονικός Υπεύθυνος της Διεύθυνσης Στρατηγικών Μελετών, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Από τον Οκτώβριο 1998 έως το Μάιο 1999 συνεργάστηκε με το Υπουργείο Εξωτερικών σε θέματα NATO.

Από τον Αύγουστο 1999 έως τον Αύγουστο του 2006 ήταν Διευθυντής Ερευνών και από το Σεπτέμβριο 2006 είναι Γενικός Διευθυντής στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Έχει διδάξει στα Πανεπιστήμια Πειραιώς και Αθηνών, καθώς και στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, τη Σχολή Εθνικής Αμύνης, τη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας, τη Ναυτική Σχολή Πολέμου και την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου.

Περίληψη

Εξήντα τρία χρόνια μετά την επίσημη γέννησή του και 17 χρόνια μετά τις ειρηνευτικές συμφωνίες του Όσλο, το Παλαιστινιακό πρόβλημα εξακολουθεί να ταλανίζει την πολύπαθη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Τι ή ποιος έφταιξε για την αποτυχία των μέχρι σήμερα ειρηνευτικών προσπαθειών; Οι πιθανές εξηγήσεις πολλές και όχι απόλυτα ικανοποιητικές. Ορισμένες δε, οδηγούν σε εξόχως απαισιόδοξα συμπεράσματα για το μέλλον.

Το ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΑΛΦΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΑΒΟ-ΙΣΡΑΗΛΙΝΗΣ ΔΙΕΝΕΞΗΣ δημοσιεύεται με αφορμή την κρίση που προκλήθηκε από την αντίδραση του Ισραήλ στην προσπάθεια μεταφοράς ανθρωπιστικής βοήθειας στη Γάζα διά θαλάσσης. Ελπίζουμε ότι θα το βρείτε χρήσιμο.

Στρατηγικό Αλφαβητάρι Αραβο-Ισραηλινής Διένεξης

Εισαγωγή

Μετά τις Συμφωνίες του Όσλο (1993), πολλοί αναλυτές (συμπεριλαμβανομένου και του γράφοντος) έσπευσαν, με πρόδηλη και ευκόλως κατανοητή ανακούφιση, να συμπεράνουν ότι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα, το Παλαιστινιακό, είχε βρει επιτέλους τη λύση του. Φευ! Η ειρηνευτική διαδικασία ναυάγησε πολλάκις και στις αρχές του 21ου αιώνα το πρόβλημα εξακολουθεί να ταλανίζει την πολύπαθη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Τι ή ποιος έφταιξε; Οι πιθανές εξηγήσεις πολλές και όχι απόλυτα ικανοποιητικές. Ορισμένες δε, οδηγούν σε εξόχως απαισιόδοξα συμπεράσματα για το μέλλον. Η πρόθεση της μιας ή της άλλης πλευράς να οδηγήσει τις ειρηνευτικές προσπάθειες σε ναυάγιο; Η αδυναμία και των δύο πλευρών να ξεφύγουν από μαξιμαλιστικές επιδιώξεις, σε συνδυασμό με την πλήρη έλλειψη εμπιστοσύνης και το μίσος μετά από δεκαετίες αιματοχυσίας; Οι ατέλειες των συμφωνιών στο Όσλο που έγιναν φανερές μόνο στο στάδιο της υλοποίησης; Η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να παρέμβει αποτελεσματικά; Ένα τυχαίο γεγονός; Κανείς θα μπορούσε να συζητήσει *ad infinitum* κατά πόσον η δολοφονία του Γιτζάκ Ραμπίν άλλαξε την πορεία των εξελίξεων. Ίσως ναι, ίσως όχι, αλλά λίγη πρακτική σημασία έχει πλέον.

Το Ισραήλ, θεωρώντας εδώ και μερικά χρόνια ότι η διαπραγμάτευση με τους Παλαιστίνιους είναι μια ανώφελη προσπάθεια (παραβλέποντας το ότι με την πολιτική που εφάρμοσε υπονόμωσε συστηματικά τη θέση του Αμπάς και των μετριοπαθών Παλαιστίνιων) έχει υιοθετήσει μια «αμυντική» στρατηγική διαχείρισης και όχι επίλυσης του Παλαιστινιακού, που συνίσταται σε: (α) μονομερή αποχώρηση από τη Λωρίδα της Γάζας και μεγάλο μέρος της Δυτικής Όχθης (β) ολοκλήρωση του Τείχους Ασφαλείας (γ) αποδυνάμωση της Χαμάς (ενώ κάποιοι προωθούν και την ιδέα της ανάληψης ευθύνης για τη Γάζα από την Αίγυπτο και για τμήμα της Δυτικής Όχθης από την Ιορδανία). Ωστόσο, η υλοποίηση της ανωτέρω στρατηγικής θα οδηγήσει νομοτελειακά στη δημιουργία δυο «μπαντουστάν» στα παλαιστινιακά εδάφη, την αύξηση της επιρροής των εξτρεμιστικών οργανώσεων και τη διαιώνιση του προβλήματος.

Όσο οι ΗΠΑ δεν αποφασίζουν να ασκήσουν ουσιαστική πίεση στο Ισραήλ και να σύρουν -με την αμέριστη και ουσιαστική υποστήριξη της ΕΕ και των Αράβων- και τις δύο πλευρές στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, στην ανάγκη επιβάλλοντας μια βιώσιμη λύση, το παλαιστινιακό πρόβλημα θα εξακολουθήσει να αποτελεί την κεντρική ψηφίδα στο παζλ της βίας στη Μ. Ανατολή, επιτρέποντας στους διάφορους Μπιν Λάντεν να δημαγωγούν ασύστολα και να πυκνώνουν τις τάξεις των υποστηρικτών τους σε ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Θα συνεχίσει, παράλληλα, να αποτελεί και μια καλή δικαιολογία για να μεταθέτουν οι αραβικές κυβερνήσεις τις τόσο αναγκαίες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις για τις ελληνικές καλένδες. Ταυτόχρονα, θα κατατρώγει αργά αλλά σταθερά τα θεμέλια του ισραηλινού δημοκρατικού πολιτεύματος.

Το κείμενο που ακολουθεί επιδιώκει τη συνοπτική παρουσίαση -υπό τη μορφή αλφαβηταρίου- των διαφόρων πτυχών της αραβο-ισραηλινής διένεξης.

Αίγυπτος

Λόγω ιστορίας και μεγέθους, η Αίγυπτος είναι η σημαντικότερη, ίσως, χώρα του αραβικού κόσμου. Η υπογραφή συμφωνίας ειρήνης με το Ισραήλ το 1979 είχε σημαντικό κόστος για το ρόλο και επιρροή της στην περιοχή, αν και κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να ανακάμψει. Εσωτερικά προβλήματα έχουν και πάλι περιορίσει το ρόλο της τα τελευταία χρόνια. Σύμμαχος των ΗΠΑ, ανησυχεί για το ρόλο της Χαμάς, αλλά και την αυξανόμενη επιρροή του Ιράν στην περιοχή.

Απόφαση 242 του ΣΑ/ΟΗΕ (1967)

Υιοθετήθηκε ομόφωνα από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στις 22 Νοεμβρίου 1967, λίγο μετά τον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Καλεί για μια «δίκαιη και διαρκή ειρήνη στη Μέση Ανατολή μέσω της εφαρμογής των ακόλουθων αρχών: (1) αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από τα εδάφη που κατέλαβε στην πρόσφατη σύγκρουση» (2) τερματισμό όλων των εμπόλεμων καταστάσεων και σεβασμό για το δικαίωμα κάθε κράτους της περιοχής να ζει σε κατάσταση ειρήνης εντός ασφαλών και αναγνωρισμένων συνόρων). Μαζί με την Απόφαση 338 του 1973, αποτελούν τις βασικές θέσεις του ΟΗΕ για την Αραβο-Ισραηλινή διένεξη.

Αραβο-Ισραηλινοί πόλεμοι

Το 1956, σε συνεργασία με τη Γαλλία και τη Βρετανία, το Ισραήλ κατέλαβε τη Χερσόνησο του Σινά και το Κανάλι του Σουέζ, για να αποχωρήσει αργότερα υπό αμερικανική και σοβιετική πίεση. Στον Πόλεμο των Έξι Ημερών (Ιούνιος 1967), το Ισραήλ κατέλαβε το Γκολάν, την Δυτική Όχθη και τη Γάζα, την Ανατολική Ιερουσαλήμ και το Σινά. Στον Πόλεμο του Γιομ Κιπούρ (Οκτώβριος 1973), το Ισραήλ επεκράτησε με μεγάλη δυσκολία. Το 1982 το Ισραήλ εισέβαλε στο Λίβανο λόγω του βομβαρδισμού του εδάφους του από την PLO. Βαρύνεται (και προσωπικά ο Αριέλ Σαρόν) με την ηθική αυτουργία για τη σφαγή στα στρατόπεδα προσφύγων Σάμπρα και Σατίλα από Χριστιανούς Φαλαγγίτες. Εξεδίωξε την PLO και δημιούργησε ζώνη ασφαλείας στο νότιο Λίβανο έως το 2000, οπότε υπό το βάρος των συνεχιζόμενων απωλειών αποχώρησε, αν και υπάρχει μια ιδιόμορφη εκκρεμότητα που αφορά στα Αγροκτήματα Σεμπάα τα οποία η Χεζμπολάχ θεωρεί λιβανέζικο έδαφος, ενώ για το Ισραήλ ανήκουν στη Συρία. Το καλοκαίρι του 2006 το Ισραήλ εισέβαλλε στο Λίβανο για να σταματήσει τις επιθέσεις της Χεζμπολάχ, σε μια επιχείρηση που θεωρήθηκε αποτυχία για τον ισραηλινό στρατό.

Βαρβαρότητα

Έννοια που χαρακτηρίζει έντονα τη διένεξη μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων. Αν για το Ντέιρ Γιασσίν υπάρχει η -αδύναμη- δικαιολογία της πολεμικής σύρραξης για την επιβίωση του νεοσύστατου εβραϊκού κράτους, τι θα μπορούσε να δικαιολογήσει π.χ. την ανοχή στη σφαγή αμάχων στα προσφυγικά στρατόπεδα Σάμπρα και Σατίλα στο Λίβανο το 1992 ή την Επιχείρηση Cast Lead στη Γάζα τον Ιανουάριο 2009; Αλλά και από την άλλη πλευρά, ο πληθυσμός του Ισραήλ έχει υποστεί δεκάδες επιθέσεις αυτοκτονίας, ενώ

χαρακτηριστικό της ψυχολογίας των δύο πλευρών είναι, κατά την άποψη του γράφοντος, η υποδοχή ως ήρωα -μετά την απελευθέρωσή του από τις ισραηλινές φυλακές- στο Λίβανο του Σαμίρ Κουντάρ, ο οποίος, στο πλαίσιο μιας επιχείρησης του Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης με στόχο την απαγωγή ισραηλινών πολιτών το 1979, είχε συλληφθεί για τη δολοφονία δύο αστυνομικών («νόμιμων» στόχων, αν επιμένετε), ενός πατέρα και της τετράχρονης κόρης του. «Παράπλευρη» απώλεια αποτέλεσε η δίχρονη αδελφούλα του κοριτσιού, στην οποία άθελά της προκάλεσε ασφυξία η μητέρα της για να μην κάνει θόρυβο και τους αντιληφθούν ο Κουντάρ και οι σύντροφοί του. Δυστυχώς ο κατάλογος των θηριωδιών και τραγωδιών και των δύο πλευρών -χωρίς καμία πρόθεση σύγκρισης και συμψηφισμού- είναι εξαιρετικά μακρύς.

Γάζα

Η Λωρίδα της Γάζας, με έκταση 360 τετρ. χλμ. και πληθυσμό 1,5 εκατομμύριο Παλαιστίνιους αποτελεί ένα από τα δύο εδαφικά τμήματα της Παλαιστινιακής Αρχής. Από το 2007 ελέγχεται πλήρως από τη Χαμάς. Το Ισραήλ διοικούσε την περιοχή από το 1967 έως το 2005, οπότε και απέσυρε, σε ορισμένες περιπτώσεις δια της βίας, όλους τους Εβραίους εποίκους. Εξακολουθεί να ελέγχει τον εναέριο χώρο, τα χωρικά ύδατα και τα σύνορα. Αυτό επέτρεψε την επιβολή αποκλεισμού σε διάφορα αγαθά σε μια προσπάθεια άσκησης πίεσης επί της Χαμάς. Η άλλη διέξοδος της Γάζας προς τον υπόλοιπο κόσμο είναι μέσω των συνόρων με την Αίγυπτο (που κυβέρνησε την περιοχή από το 1948 έως το 1967).

Διάσκεψη Αννάπολης

Έλαβε χώρα στις ΗΠΑ, στις 27 Νοεμβρίου 2007, με τη συμμετοχή περίπου 40 χωρών και οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ, Ισραήλ, Παλαιστινιακής Αρχής, ΕΕ, Ρωσίας, Κίνας, Αραβικού Συνδέσμου και ΟΗΕ (αλλά και της Ελλάδας). Η βασική υπόθεση εργασίας της διάσκεψης ήταν η «λύση των δύο κρατών», αλλά δεν κατάφερε να πετύχει τίποτε περισσότερο από ένα κοινό ανακοινωθέν.

Δημιουργία Ισραήλ (1948)

Με απόφαση του ΟΗΕ, και ως αποτέλεσμα των συλλογικών «τύψεων» της διεθνούς κοινότητας για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων από τους Ναζί, δημιουργήθηκαν στην Παλαιστίνη ένα εβραϊκό και ένα παλαιστινιακό κράτος. Η στρατιωτική αντίδραση επτά αραβικών κρατών δεν έφερε αποτέλεσμα και έτσι δημιουργήθηκε το κράτος του Ισραήλ και περισσότεροι από 700.000 Παλαιστίνιοι πήραν το δρόμο της προσφυγιάς.

Δυτική Όχθη

Η Δυτική Όχθη (έκταση 5.860 τετρ. χλμ., πληθυσμός 2,4 εκατ.) είναι μια περικλειστη περιοχή στη δυτική όχθη του ποταμού Ιορδάνη. Από το 1948 έως το 1967 βρισκόταν υπό ιορδανικό έλεγχο, ενώ από το 1967 υπάρχει ισραηλινή κατοχή. Ελέγχεται από τη Φατάχ και στη Ραμάλλα, κοντά στην Ιερουσαλήμ, βρίσκεται η έδρα της Παλαιστινιακής Αρχής.

Εβραϊκό λόμπυ (στις ΗΠΑ)

Το 40% των Εβραίων του κόσμου ζει στις ΗΠΑ (ένα άλλο 40% ζει στο Ισραήλ. Στον πυρήνα του λόμπυ βρίσκονται οργανώσεις όπως το American Israel Public Affairs Committee (AIPAC), Washington Institute for Near East Policy, Anti-Defamation League, American Jewish Congress και Christians United for Israel. Οι 51 μεγαλύτερες και πιο σημαντικές οργανώσεις συνεργάζονται στη Σύνοδο Προέδρων των Μεγαλύτερων Αμερικανο-Εβραϊκών Οργανώσεων, που έχουν ως αποστολή την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ Ισραήλ και ΗΠΑ.

Ειρηνευτικές συμφωνίες Όσλο

Στο πλαίσιο της «νέας τάξης πραγμάτων» μετά τον πόλεμο του Κόλπου, υπεγράφησαν το 1993 οι Συμφωνίες του Όσλο, ως αποτέλεσμα της πρώτης άμεσης διαπραγμάτευσης Ισραηλινών και Παλαιστίνιων. Οι Συμφωνίες αποτελούσαν ένα γενικό πλαίσιο για τις μελλοντικές σχέσεις των δύο πλευρών και προέβλεπαν τη δημιουργία της Παλαιστινιακής Αρχής που θα αναλάμβανε τη διοίκηση μεγάλου μέρους των Κατεχομένων, από τα οποία θα αποχωρούσαν σταδιακά τα ισραηλινά στρατεύματα. Προβλεπόταν, επίσης, μια μεταβατική περίοδος πέντε ετών κατά την οποία θα λάμβανε χώρα η τελική διαπραγμάτευση για ζητήματα όπως η Ιερουσαλήμ, οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες, οι Ισραηλινοί έποικοι, η ασφάλεια και τα σύνορα. Από την πλευρά των Παλαιστίνιων υπέγραψε ο Γιάσερ Αραφάτ και από το Ισραήλ ο τότε πρωθυπουργός Γιτζάκ Ραμπίν, που δολοφονήθηκε δύο χρόνια αργότερα από φανατικό Ισραηλινό έποικο.

Εποικισμοί

Κοινότητες/οικισμοί που κατασκεύασαν Ισραηλινοί στα Κατεχόμενα εδάφη. Έχουν εγκαταλειφθεί οι κοινότητες στο Σινά και τη Γάζα, αλλά σημαντικός αριθμός Ισραηλινών ζουν στη Δυτική Όχθη (190-250.000), το Γκολάν (20.000) και την Ανατολική Ιερουσαλήμ (180-200.000) [ο συνολικός αριθμός των εποίκων δεν ξεπερνούσε τις 20.000 το 1982. Η στρατηγική αξία των οικισμών οφείλεται στον έλεγχο συγκεκριμένων αξόνων μεταφορών ή περιοχών με εύφορη γη και υδάτινους πόρους. Το Ισραήλ θεωρεί δεδομένο ότι θα διατηρήσει ορισμένους σημαντικούς οικισμούς ακόμη και μετά από μια συμφωνία ειρήνης. Μετά από ένα σχετικό πάγωμα τα τελευταία χρόνια, η νέα κυβέρνηση ανακοίνωσε την πρόθεσή της να συνεχίσει την πολιτική εποικισμών.

Eretz Israel (μεγάλο, Βιβλικό Ισραήλ)

Ιδιαίτερα αμφιλεγόμενος όρος, με αρκετές διαφορετικές πολιτικές και Βιβλικές ερμηνείες. Ο πλέον σύνθησης ορισμός είναι το έδαφος του κράτους του Ισραήλ μαζί με τα Παλαιστινιακά εδάφη.

Ευρωπαϊκή Ένωση

Για την περιοχή της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής υπάρχουν δύο πρωτοβουλίες της ΕΕ: η Ευρωμεσογειακή Συνεργασία (Διαδικασία Βαρκελώνης) και η Ένωση για τη Μεσόγειο. Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι η ΕΕ προσφέρει σημαντική οικονομική βοήθεια προς τους Παλαιστίνιους. Δυστυχώς, σχεδόν ότι υποδομές αναπτύχθηκαν μέσω της βοήθειας αυτής καταστράφηκαν από τις συγκρούσεις των Παλαιστίνιων με το Ισραήλ ή, σε πολύ μικρότερο βαθμό από τις ενδο-παλαιστινιακές διαμάχες. Ο πολιτικός ρόλος της ΕΕ παραμένει αρκετά περιορισμένος.

Ιερουσαλήμ

Από το 1967, το Ισραήλ θεωρεί ολόκληρη την πόλη της Ιερουσαλήμ ως την πρωτεύουσα του. Οι Παλαιστίνιοι με τη σειρά τους θεωρούν την ανατολική Ιερουσαλήμ (Al Quds) ως την πρωτεύουσα του μελλοντικού παλαιστινιακού κράτους. Η θέση του ΟΗΕ και των περισσότερων κρατών και διεθνών οργανισμών είναι ότι η πρωτεύουσα του Ισραήλ είναι το Τελ Αβίβ και δεν αναγνωρίζουν την προσάρτηση της ανατολικής Ιερουσαλήμ από το Ισραήλ.

Ιντιφάδα

Η πρώτη ιντιφάδα (1987-1993) ήταν μια μαζική εξέγερση των Παλαιστίνιων εναντίον της ισραηλινής κατοχής που ξεκίνησε από ένα προσφυγικό καταυλισμό και γρήγορα εξαπλώθηκε στη Γάζα, τη Δυτική Όχθη και την Ανατολική Ιερουσαλήμ. Οι παλαιστινιακές ενέργειες περιλάμβαναν από πολιτική ανυπακοή, γενικές απεργίες και μπούκοτάζ ισραηλινών προϊόντων έως οδοφράγματα, διαδηλώσεις και πετροπόλεμο με τις ισραηλινές δυνάμεις ασφαλείας και προκάλεσαν το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Κατά τη διάρκεια της πρώτης Ιντιφάδα υπολογίζεται ότι έχασαν τη ζωή τους 1.100 Παλαιστίνιοι από τις Ισραηλινές δυνάμεις ασφαλείας και 160 Ισραηλινοί από τους Παλαιστίνιους. Επιπρόσθετα, περίπου 1.000 Παλαιστίνιοι σκοτώθηκαν από ομοεθνείς τους ως υποτιθέμενοι συνεργάτες των Ισραηλινών αρχών, αν και υπήρχαν στοιχεία για λιγότερους από τους μισούς.

Η δεύτερη Ιντιφάδα, γνωστή και ως Ιντιφάδα Αλ-Ακσά (από το όνομα του σημαντικού τζαμιού που έχει κατασκευαστεί από τον 7ο αιώνα στο Όρος του Ναού στην Παλιά Πόλη της Ιερουσαλήμ) ξεκίνησε το Σεπτέμβριο 2000 (με αφορμή την επίσκεψη του Αριέλ Σαρόν στο Τείχος των Δακρύων). Ο αριθμός των νεκρών, στρατιωτικών και πολιτών, ξεπέρασε τους 5.300 Παλαιστίνιους και τους 1.000 Ισραηλινούς.

Ιράν

Λόγω της στρατηγικής θέσης και του ενεργειακού πλούτου της χώρας, ο ιρανικός λαός κουβαλά ένα ιστορικό φορτίο εξωτερικών παρεμβάσεων, καθώς για πολλές δεκαετίες η Περσία βρισκόταν υπό τον ασφυκτικό έλεγχο ξένων δυνάμεων (αρχικά της Βρετανίας και, σε μικρότερο βαθμό, της Ρωσίας, και στη συνέχεια των ΗΠΑ). Η τοποθέτηση του Σάχη στο «Θρόνο των Παγωνιών» και η έντονα φιλοδυτική πολιτική του μετέτρεψαν το Ιράν σε στενό σύμμαχο των ΗΠΑ και σε περιφερειακό «χωροφύλακα». Μάλιστα το πυρηνικό πρόγραμμα

του οποίου δεν είναι προϊόν της Ισλαμικής Επανάστασης, αλλά χρονολογείται από την εποχή του Σάχη και της επιθυμίας του Ιράν να αναδειχθεί σε ηγεμονική περιφερειακή δύναμη στον Περσικό Κόλπο. Σήμερα το Ιράν επιδιώκει την αύξηση της αποτρεπτικής του ικανότητας και της περιφερειακής του επιρροής (καθώς δεν έχει εγκαταλείψει τον πάγιο περσικό/ιρανικό στόχο ανάδειξης σε κυρίαρχη περιφερειακή δύναμη στην περιοχή του Κόλπου), μέσω και της απόκτησης πυρηνικών όπλων, ενώ έχει αποκτήσει σημαντικό ρόλο στο Λίβανο, μέσω της στρατιωτικής και οικονομικής στήριξης της Χεζμπολάχ (αλλά και της Χαμάς στη Γάζα). Σημαντικό εμπόδιο στις περιφερειακές φιλοδοξίες του Ιράν αποτελούν ο ιστορικός ανταγωνισμός με τον αραβικό κόσμο και η έντονη καχυποψία των Αράβων, ενώ θα πρέπει να τονιστεί ότι το εσωτερικό πολιτικό σκηνικό χαρακτηρίζεται από ρευστές πολιτικές ισορροπίες μεταξύ μετριοπαθών και σκληροπυρηνικών κληρικών και, σε δεύτερο επίπεδο, των μεταρρυθμιστικών δυνάμεων.

Οι ανησυχίες της Δύσης δεν οφείλονται τόσο στο ενδεχόμενο χρήσης πυρηνικών όπλων από το Ιράν, εάν και όταν τα αποκτήσει -το Ιράν θα πρέπει να θεωρηθεί ως ορθολογικός δρώντας, που κατανοεί τις πιθανές συνέπειες μιας τέτοιας ενέργειας κατά του Ισραήλ ή των ΗΠΑ, αν και οι εμπρηστικές δηλώσεις του Ιρανού προέδρου Αχμαντινεζάντ έχουν προκαλέσει τεράστια ζημιά στη διεθνή εικόνα της χώρας του- όσο στις συνέπειες της ιρανικής πυρηνικοποίησης για το διεθνές καθεστώς μη-διασποράς των πυρηνικών όπλων. Σε πρώτη φάση θα δεχθεί ένα ακόμη σημαντικό πλήγμα, ενώ σε περίπτωση «αποτελέσματος ντόμινο», με πυρηνικοποίηση και άλλων κρατών της περιοχής που θα αισθανθούν απειλούμενα από το Ιράν (υποθετικά αναφέρονται Σ. Αραβία, Αίγυπτος και Τουρκία), το διεθνές καθεστώς μη διασποράς ενδέχεται να καταρρεύσει με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες για τη διεθνή ασφάλεια.

Ισραηλινά πολιτικά κόμματα

Ο ηγέτης του δεξιού κόμματος Λικούντ (27 έδρες επί συνόλου 120 στην Ισραηλινή Βουλή/Κνεσετέτ) και νυν πρωθυπουργός Βενιαμίν «Μπίμπι» Νετανιάχου, έχει υιοθετήσει εξαιρετικά σκληρές θέσεις. Το κεντρώο Καντίμα (28 έδρες) ιδρύθηκε από τον τότε πρωθυπουργό Αριέλ Σαρόν το Νοέμβριο 2005, ενώ σημερινή ηγέτης είναι η πρώην υπουργός Εξωτερικών Τζίπι Λίβνι. Είναι υπέρ της μερικής αποχώρησης από τα Κατεχόμενα (μέσω του «Σχεδίου Αναδιάταξης»). Το Ισραήλ Μπεϊτενού (το Ισραήλ Είναι το Σπίτι Μας) [15 έδρες] είναι κοσμικής ιδεολογίας, στηρίζεται κυρίως στους ρωσικής καταγωγής ψηφοφόρους και συμμετέχει στη σημερινή κυβέρνηση. Υποστηρίζει τη μερική αποχώρηση από τα Κατεχόμενα με αντάλλαγμα την προσάρτηση των υπολοίπων εδαφών. Υποστηρίζει την «εθελοντική» μετακίνηση των Παλαιστινίων και την προσάρτηση της Δυτικής Όχθης. Το κεντρο-αριστερό Εργατικό κόμμα (13 έδρες) συμμετέχει στην κυβέρνηση και παραδοσιακά υποστηρίζει τη διπλωματική οδό για την επίλυση του Παλαιστινιακού. Το Σας (11 έδρες) είναι θρησκευτικό ακροδεξιό κόμμα που στηρίζεται κυρίως στους Εβραίους με καταγωγή από τη Βόρεια Αφρική (Mizgachi) και συμμετέχει στην κυβέρνηση συνασπισμού, όπως και ο επίσης θρησκευτικός (υπερ-ορθόδοξος) συνασπισμών κομμάτων United Torah Judaism, με 5 έδρες. Η Εθνική Ένωση-Εθνικό Θρησκευτικό Κόμμα (4 έδρες) είναι ακροδεξιό κόμμα και στηρίζεται κυρίως στους εποίκους. Στην Κνεσετέτ εκπροσωπούνται και άλλα πέντε κόμματα: Hadash [4 έδρες], United Arab List-Ta'al [4 έδρες], The Jewish Home [3 έδρες], Balad [3 έδρες] και New Movement-Meretz [3 έδρες].

HISH (Hezbollah, Iran, Syria, Hamas) alliance

Άτυπη και ενίοτε συγκυριακή συμμαχία του Ιράν και της Συρίας με τη Χεζμπολάχ και τη Χαμάς. Έχει προκαλέσει την ανησυχία των μετριοπαθών σουνιτικών κρατών (Αίγυπτος, Σ. Αραβία, Ιορδανία).

ΗΠΑ

Ο βασικός υποστηρικτής του Ισραήλ, παρέχει ετήσια στρατιωτική και οικονομική βοήθεια αξίας άνω των \$3 δις. Σημαντικός είναι και ο ρόλος του εβραϊκού λόμπυ. Η κυβέρνηση Ομπάμα δείχνει να προσπαθεί να ακολουθήσει μια πιο ισορροπημένη πολιτική και έχει κρατήσει αποστάσεις από ορισμένες ενέργειες του Ισραήλ. Το κόστος «δυναμικής» αμερικανικής παρέμβασης θα είναι σίγουρα υψηλό, αλλά και το κόστος υποστήριξης του Ισραήλ αυξάνεται για τις ΗΠΑ, που έχουν ανοιχτά τα μέτωπα του Αφγανιστάν και του Ιράκ.

Καμπ Ντέιβιντ (Ιούλιος 2000)

Τον Ιούλιο 2000, πραγματοποιήθηκαν στο Καμπ Ντέιβιντ διαπραγματευτικές συνομιλίες μεταξύ του Αμερικανού προέδρου Μπιλ Κλίντον, του Παλαιστίνιου ηγέτη Γιάσερ Αραφάτ και του Ισραηλινού πρωθυπουργού Εούντ Μπαράκ. Οι διαφωνίες επικεντρώθηκαν σε τέσσερα θέματα: έδαφος, Ιερουσαλήμ, πρόσφυγες και ασφάλεια. Ο Μπαράκ προσέφερε αρχικά το 73% της Δυτικής Όχθης και το 100% της Γάζας. Σε 10 με 25 χρόνια, η περιοχή στη Δ. Όχθη θα αυξανόταν στο 90-91%. Στο θέμα της Ιερουσαλήμ οι Ισραηλινοί επέμεναν στην προσάρτηση ορισμένων περιοχών και κοινοτήτων στην Ανατολική Ιερουσαλήμ και οι Παλαιστίνιοι στην πλήρη επιστροφή του τμήματος πόλης και τον ισραηλινό έλεγχο (αλλά όχι κυριαρχία) της εβραϊκής συνοικίας. Σχετικά με την επιστροφή των προσφύγων, οι Παλαιστίνιοι υποσχέθηκαν ότι, ενώ θα είχαν το δικαίωμα, η πλειοψηφία των προσφύγων δεν θα επέστρεφε στο Ισραήλ, ενώ το Ισραήλ (με πληθυσμό 7,4 εκατ. εκ των οποίων το 1,4 είναι αραβικής καταγωγής: ρυθμός πληθυσμιακής αύξησης 1.7% και 2.6% αντίστοιχα) δεχόταν ένα περιορισμένο αριθμό προσφύγων για επανένωση οικογενειών ή ανθρωπιστικούς λόγους και οι υπόλοιποι θα εγκαθίσταντο αλλού με τη στήριξη ενός διεθνούς ταμείου στο οποίο θα συνεισέφερε και το Ισραήλ. Στο θέμα της ασφάλειας, το Ισραήλ πρότεινε την ανάπτυξη μιας διεθνούς δύναμης στην Κοιλιάδα του Ιορδάνη και την αποστρατικοποίηση του παλαιστινιακού κράτους.

Αρκετοί παρατηρητές εκτιμούν ότι ο Αραφάτ έχει μεγαλύτερη ευθύνη για την αποτυχία των διαπραγματεύσεων. Αποτυχημένες ήταν και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων στην Αιγυπτιακή πόλη Τάμπα, στις 21-27 Ιανουαρίου 2001, παρά τη σημαντική σύγκλιση απόψεων που διαπιστώθηκε.

Κουαρτέτο

Δημιουργήθηκε το 2002 και αποτελείται από τις ΗΠΑ, την ΕΕ, τη Ρωσία και τον ΟΗΕ με αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστίνιων. Ο σημερινός Ειδικός Απεσταλμένος του Κουαρτέτου είναι ο πρώην Βρετανός πρωθυπουργός Τόνυ Μπλερ.

Λίβανος

Μια ιδιαίτερα ταλαιπωρημένη χώρα λόγω του εμφυλίου πολέμου (1975-1990), αλλά και σειράς άλλων πολεμικών συγκρούσεων κυρίως λόγω παλαιστινιακού. Σήμερα υπάρχουν ευαίσθητες ισορροπίες μεταξύ θρησκευτικών και άλλων ομάδων και πολιτοφυλακών, με μάλλον ασθενή κεντρική κυβέρνηση. Βασικό ζήτημα αποτελεί η αδυναμία της κυβέρνησης του Λιβάνου να ελέγξει τις δραστηριότητες της Χεζμπολάχ, μιας οργάνωσης που προσπαθεί να εξελιχθεί σε πολιτικό σχηματισμό, αλλά φαίνεται να παραμένει κυρίως μια παραστρατιωτική οντότητα, υποκινούμενη και υποστηριζόμενη από το Ιράν και τη Συρία, αλλά και με σημαντικά λαϊκά ερείσματα στο Λίβανο. Παρά τις διεθνείς αντιδράσεις (που κορυφώθηκαν με αφορμή τη δολοφονία του πρώην πρωθυπουργού Χαρίρι και άλλων επιφανών Λιβανέζων που αντιτίθενται στην ισχυρή επιρροή της Συρίας), η Συρία εξακολουθεί να θεωρεί το Λίβανο αν όχι πλέον ως δικό της έδαφος ή προτεκτοράτο, τουλάχιστον ως ζώνη υψηλής επιρροής.

Λύση δύο κρατών

Εσχάτως, η θεωρούμενη ως μονόδρομος λύση των δύο κρατών (ισραηλινό και παλαιστινιακό) αμφισβητείται από ορισμένους στο Ισραήλ. Η εναλλακτική λύση που προτείνουν είναι ουσιαστικά η επιστροφή στη δεκαετία του 1960, όταν η Αίγυπτος είχε τον έλεγχο της Γάζας και η Ιορδανία της Δυτικής Όχθης.

Λύση Παλαιστινιακού προβλήματος

Το πρόβλημα είναι σύνθετο, αλλά η μοναδική βιώσιμη -κατά την άποψη του γράφοντος, τουλάχιστον- λύση είναι γνωστή. Η λύση των δύο κρατών -που εσχάτως αμφισβητείται από κάποιους Ισραηλινούς- έχει σκιαγραφηθεί σε πολλά σχέδια και προτάσεις (π.χ. Καμπ Ντέιβιντ [2000], Πρωτοβουλία Γενεύης, Σαουδαραβικό σχέδιο κλπ.). Τα επόμενα βήματα θα πρέπει να περιλαμβάνουν την υπό όρους έναρξη συνομιλιών με τη Χαμάς και ταχεία υλοποίηση μιας διαδικασίας επιστροφής στον Οδικό Χάρτη με στόχο τη δημιουργία ενός βιώσιμου και αποστρατιωτικοποιημένου παλαιστινιακού κράτους στη Λωρίδα της Γάζας και το σύνολο σχεδόν της Δυτικής Όχθης, με εγκατάλειψη των περισσότερων ισραηλινών οικισμών, και εδαφική αποζημίωση των Παλαιστινίων για όσους οικισμούς διατηρηθούν, διασφάλιση απρόσκοπτης επικοινωνίας μεταξύ Γάζας και Δυτικής Όχθης, αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από ολόκληρο τον αραβικό κόσμο, συνεννόηση για συνδιαχείριση υδάτινων πόρων, μη επιστροφή των Παλαιστινίων προσφύγων και οικονομική αποζημίωσή τους, διαίρεση της Ιερουσαλήμ, κατεδάφιση -με χρονοδιάγραμμα- του Τείχους Ασφαλείας και ανάπτυξη διεθνούς δύναμης (υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, με αμερικανική, ευρωπαϊκή, αλλά και αραβική/μουσουλμανική συμμετοχή) για την επίβλεψη της ειρηνευτικής συμφωνίας. Και βεβαίως υπογραφή ειρηνευτικής συμφωνίας με Συρία με επιστροφή των υψιπέδων του Γκολάν.

Οδικός χάρτης ("road map")

Σχέδιο του Κουαρτέτου -το 2002- για την επίλυση του παλαιστινιακού μέσω της δημιουργίας δύο κρατών. Σε αντάλλαγμα για την χορήγηση κράτους, η Παλαιστινιακή Αρχή

θα προχωρούσε σε δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις και θα εγκατέλειπε τη χρήση βίας, ενώ οι Ισραηλινοί θα σταματούσαν την κατασκευή εποικισμών. Το Σχέδιο αποτελείτο από τρία στάδια, τα οποία μέσα σε τρία χρόνια θα οδηγούσαν σε επίλυση του προβλήματος.

Παλαιστίνη -Ιστορία περιοχής:

Η Παλαιστίνη έχει «ενεργό» ιστορία τουλάχιστον 30 αιώνων. Στη σύγχρονη εποχή, το πρώτο εβραϊκό κύμα μετανάστευσης (aliyah) έλαβε χώρα στα τέλη του 19ου αιώνα, κυρίως από την Ανατολική Ευρώπη και την Υεμένη και αφορούσε 25.000-35.000 άτομα. Η δεύτερη aliyah έλαβε χώρα μετά του 1904 και του 1914, και αφορούσε 40.000 εβραίους που μετανάστευσαν κυρίως από την Πολωνία και τη Ρωσία και ήταν οι εμπνευστές του κινήματος των κιμπούτς. Το 1917 ο βρετανός υπουργός Εξωτερικών Αρθουρ Μπάλφουρ υπέγραψε την ομώνυμη Διακήρυξη αναλαμβάνοντας τη δέσμευση δημιουργίας μιας «πατρίδας» για τους Εβραίους στην Παλαιστίνη. Το 1914, από τους 700.000 κατοίκους της Παλαιστίνης, οι Εβραίοι ήταν περίπου 85.000. Το 1930, ο αριθμός τους είχε φθάσει τους 165.000 (έναντι 810.000 Αράβων). Το 1937, οι αριθμοί ήταν 385.000 και 985.000 αντίστοιχα. Το 1947, οι αριθμοί ήταν 600.000 και 1.200.000.

Παλαιστίνιοι πρόσφυγες

Ιορδανία: 1.930.000, Λίβανος: 416.000, Συρία: 457.000. Εκτός από την Ιορδανία, σε όλες τις άλλες αραβικές χώρες οι Παλαιστίνιοι εγκαταστάθηκαν σε προσφυγικούς καταυλισμούς και δεν τους δόθηκε υπηκοότητα και πλήρη δικαιώματα. Σε γενικές γραμμές, η μεταχείριση των Παλαιστινίων από τα αραβικά κράτη δεν ήταν και η καλύτερη.

Πυρηνικό οπλοστάσιο Ισραήλ και συσχετισμοί στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή

Αν και δεν το έχει επιβεβαιώσει ποτέ επισήμως, ούτε έχει αναφερθεί ποτέ στο ενδεχόμενο χρήσης τους, θεωρείται ως δεδομένο ότι το Ισραήλ διαθέτει ένα ισχυρό πυρηνικό οπλοστάσιο της τάξης των 100-200 πυρηνικών όπλων. Η βασική διαφορά με την περίπτωση του Ιράν είναι ότι το Ισραήλ δεν έχει υπογράψει τη Συνθήκη Μη-Διασποράς των Πυρηνικών Οπλων (NPT) και δεν έχει αναλάβει καμία σχετική νομική δέσμευση. Όσον αφορά στα συμβατικά όπλα, οι ειδικοί εκτιμούν ότι το Ισραήλ απολαμβάνει μια σαφέστατη υπεροχή απέναντι σε οποιαδήποτε αραβική χώρα ή και συνδυασμό χωρών. Αυτή η υπεροχή, βεβαίως, δεν του εξασφάλισε τη νίκη στην «ασύμμετρη» σύγκρουση του 2006 εναντίον της Λιβανέζικης Χεζμπολάχ.

Ρουκέτες

Οι οργανώσεις Χαμάς και ισλαμική Τζιχάντ έχουν εκτοξεύσει από τη Γάζα χιλιάδες ρουκέτες Κασάμ και επιθέσεις με όλμους κατά του Ισραήλ. Ο αριθμός των θυμάτων είναι αρκετά μικρός και οι συνέπειες των επιθέσεων (στις οποίες το Ισραήλ απαντά με στρατιωτικά μέσα) είναι κυρίως ψυχολογικές και οικονομικές.

Σαουδαραβικό Ειρηνευτικό Σχέδιο

Ο τότε Διάδοχος του Σαουδαραβικού Θρόνου και (νυν Βασιλιάς) Πρίγκιπας Αμπντάλα πρότεινε ένα αραβικό ειρηνευτικό σχέδιο (στη βάση της παλαιότερης Πρωτοβουλίας της Φεζ) που συζητήθηκε και έλαβε τελική μορφή στη συνάντηση κορυφής του Αραβικού Συνδέσμου στη Βηρυτό το Μάρτιο 2002. Το σχέδιο προβλέπει την αποχώρηση του Ισραήλ από όλα τα εδάφη που κατέλαβε από το 1967 σε αντάλλαγμα με αναγνώριση του Ισραήλ από τις αραβικές χώρες και ομαλοποίηση των σχέσεων.

Σιωνισμός (Zionism)

Εβραϊκό πολιτικό κίνημα εθνικιστικής ιδεολογικής κατεύθυνσης, με βασική επιδίωξη τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου εβραϊκού κράτους στην ιστορική γη των Εβραίων, την Παλαιστίνη. Πρωτο-εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα ως αντίδραση στον αντισημιτισμό και τα αντι-εβραϊκά προγράμματα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Προσπάθησε, με επιτυχία, να ενθαρρύνει τη μετανάστευση των Εβραίων στην υπό οθωμανική κατοχή Παλαιστίνη.

Συμφωνία Γενεύης

Ειρηνευτικό σχέδιο, μη-κυβερνητικής προέλευσης, διατυπώθηκε το Δεκέμβριο 2003 στη Γενεύη από μια ομάδα Ισραηλινών και Παλαιστινίων, με γνωστότερους τον Γιόσι Μπέιλιν, εκ των αρχιτεκτόνων των Συμφωνιών του Οσλο, και τον πρώην Παλαιστίνιο υπουργό Γιάσσερ Άμπεντ Ράμπο. Προέβλεπε την επιστροφή της Γάζας, σχεδόν ολόκληρης της Δυτικής Όχθης και τμήματος της Ιερουσαλήμ, με αντάλλαγμα την εξαιρετικά «φειδωλή» χρήση του δικαιώματος επιστροφής των Παλαιστινίων προσφύγων στο Ισραήλ, την αναγνώριση του Ισραήλ και την πλήρη ομαλοποίηση των σχέσεων. Το Ισραήλ θα προσαρτούσε ορισμένες πυκνοκατοικημένες περιοχές της Δυτικής Όχθης (Gush Etzion, Ma'ale Adumim, κ.α.) και σε αντάλλαγμα θα παραχωρούσε αντίστοιχης έκτασης περιοχές που θα συνόρευαν με τη Γάζα.

Συμφωνίες Καμπ Ντέιβιντ (1978)

Υπογράφηκαν στις 17 Σεπτεμβρίου 1978 από τον Αιγύπτιο Πρόεδρο Ανουάρ Σαντάτ και τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Μεναχέμ Μπέγκιν, με αμερικανική διαμεσολάβηση. Το Ισραήλ επέστρεψε τη Χερσόνησο του Σινά και η Αίγυπτος έγινε η πρώτη αραβική χώρα που αναγνώρισε το Ισραήλ. Το 1981 ο Σαντάτ δολοφονήθηκε ως προδότης του αραβικού έθνους.

Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών (Arab League/League of Arab States)

Περιφερειακή οργάνωση των αραβικών κρατών. Ξεκίνησε το 1945 με έξι μέλη και

σήμερα έχει 22 μέλη και 4 παρατηρητές. Η έδρα του είναι στο Κάιρο και ο επίσημος στόχος του είναι να προωθήσει τα συμφέροντα των αραβικών κρατών. Έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην προώθηση θεμάτων εκπαίδευσης και οικονομικής συνεργασίας, καθώς και στην αναβάθμιση της θέσης των γυναικών, αλλά δεν έχει καταφέρει να λειτουργήσει το ίδιο αποτελεσματικά σε πολιτικά ζητήματα.

Σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το Ισραήλ και η Τουρκία επισημοποίησαν τη συνεργασία τους υπογράφοντας μια σειρά συμφωνιών [αμυντικής και οικονομικής συνεργασίας]. Ουσιαστικά επρόκειτο για μια διαδικασία επαναχάραξης του γεωστρατηγικού χάρτη της περιοχής και το ζητούμενο ήταν η διαμόρφωση του περιφερειακού συστήματος ασφαλείας στη Μέση Ανατολή, με τη συμμετοχή και των ΗΠΑ, της Αιγύπτου και της Ιορδανίας. Σήμερα η κατάσταση είναι αρκετά διαφορετική, καθώς τα συμφέροντα Τουρκίας και Ισραήλ αποκλίνουν όσον αφορά στην αυτόνομη κουρδική οντότητα στο Β. Ιράκ, έχει υπάρξει ευρεία προσέγγιση Τουρκίας και Συρίας, και Τουρκίας-Ιράν, ο ισλαμικός χαρακτήρας του ΑΚΡ προβληματίζει τους Ισραηλινούς, ενώ η κυβέρνηση Ερντογάν έχει επενδύσει σημαντικά στις σχέσεις της με το μουσουλμανικό κόσμο, ασκώντας επανειλημμένα δημόσια κριτική στις ενέργειες του Ισραήλ στο Παλαιστινιακό. Αυτό έχει προκαλέσει σημαντική βλάβη στις διμερείς σχέσεις Άγκυρας-Ιερουσαλήμ, ενώ επηρεάζει και τη στάση του εβραϊκού λόμπυ στις ΗΠΑ.

Ακόμη και αν η τουρκική εξωτερική πολιτική στη Μέση Ανατολή εξυπηρετεί σε ένα βαθμό τα ισραηλινά συμφέροντα, περιορίζοντας την επιρροή του Ιράν στην κοινή γνώμη του αραβικού και μουσουλμανικού κόσμου γενικότερα -αφού τα αραβικά καθεστώτα (π.χ. Αιγύπτου, Σ. Αραβίας, κλπ.) στερούνται της απαραίτητης νομιμοποίησης και επιρροής, θεωρούμενα ως υποτελή των ΗΠΑ-, η ρήξη στις σχέσεις Άγκυρας-Ιερουσαλήμ είναι σημαντική. Αν και οι δύο χώρες (και ιδιαίτερα οι στρατιωτικοί στην Τουρκία) καταβάλλουν προσπάθειες διαχείρισης της κρίσης, η πρότερη στρατηγική σχέση μεταξύ Τουρκίας και Ισραήλ δεν υφίσταται πλέον, παρότι εξακολουθούν να υπάρχουν κοινά συμφέροντα τα οποία οι δύο χώρες προσπαθούν να εξυπηρετήσουν. Η πρόσφατη διπλωματική πρωτοβουλία Τουρκίας και Βραζιλίας ασφαλώς δεν χαροποίησε το Ισραήλ, ενώ σοβαρά ερωτηματικά όσον αφορά στο ενδεχόμενο δυναμικής αντιμετώπισης του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος προκαλεί και η ετοιμότητα της ισραηλινής κυβέρνησης να αγνοήσει τις αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας.

Τείχος Ασφαλείας (Δυτική Όχθη)

Δίκτυο τσιμεντένιων τοίχων ύψους έως και 8 μέτρων και τάφρων, με μια ζώνη ασφαλείας με μέσο πλάτος 60 μέτρων. Έχει μήκος 703 χλμ. και έχουν ολοκληρωθεί τουλάχιστον τα 2/3.

Οι υποστηρικτές του Τείχους ισχυρίζονται ότι έχει συμβάλει σημαντικά στη μείωση των παλαιστινιακών επιθέσεων αυτοκτονίας, ενώ οι επικριτές του ότι στοχεύει στην προσάρτηση παλαιστινιακών εδαφών, ότι απομονώνει εύφορα παλαιστινιακά εδάφη και δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην ελεύθερη διακίνηση των κατοίκων των γύρω περιοχών. Το 2004 το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης έκρινε την κατασκευή του τείχους ως

παράνομη σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Υπάρχουν και άλλα δύο τείχη, στα σύνορα του Ισραήλ με τη Γάζα και στα σύνορα της Γάζας με την Αίγυπτο.

Υψίπεδα Γκολάν

Στρατηγικής σημασίας ορεινή περιοχή μεταξύ Συρίας, Ισραήλ, Λιβάνου και Ιορδανίας. Τμήμα του, έκτασης 1.200 τετρ. χλμ. κατελήφθη από το Ισραήλ στον πόλεμο του 1967. Διεξάγονται συνομιλίες για την επιστροφή του στη Συρία, αλλά το πραγματικό κώλυμα είναι ο έλεγχος των επιφανειακών και υπόγειων υδάτινων πόρων της περιοχής.

Φατάχ/PLO

Κεντρο-αριστερό κόμμα με εθνικιστική ιδεολογία που αποτελεί τη μεγαλύτερη φατρία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO). Ο βασικός ιδρυτής και ηγέτης μέχρι το θάνατό του το 2004 ήταν ο Γιάσερ Αραφάτ. Μετά τον πόλεμο του 1967 έγινε η σημαντικότερη παλαιστινιακή οργάνωση ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα. Στις δεκαετίες του 1960 και 1970 παρείχε εκπαίδευση σε μεγάλο αριθμό οργανώσεων από την Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή, την Ασία και την Αφρική και οι φενταγίν της -συχνά σε συνεργασία με οργανώσεις όπως ο Μαύρος Σεπτέμβρης, Abu Nidal's Fatah-Revolutionary Council, PFLP, και PFLP-GC- πραγματοποίησαν μεγάλο αριθμό επιθέσεων (συμπεριλαμβανομένων και αεροπειρατειών και τρομοκρατικών ενεργειών) εναντίον ισραηλινών στόχων στη Μέση Ανατολή και τη Δυτική Ευρώπη. Η πολιτική κυριαρχία της τερματίστηκε το 2005 και 2006 στις δημοτικές και βουλευτικές εκλογές, όπου ηττήθηκε από τη Χαμάς λόγω διαφθοράς και ανικανότητας για αποτελεσματική διακυβέρνηση. Σήμερα η Φατάχ, η οποία ελέγχει τη Δυτική Όχθη, στηρίζει τον Μαχμούντ Αμπάς, πρόεδρο της Παλαιστινιακής Αρχής.

Χαμάς

Παλαιστινιακή παραστρατιωτική οργάνωση και πολιτικό κόμμα, το Κίνημα Ισλαμικής Αντίστασης ιδρύθηκε το 1987 ως παρακλάδι της αιγυπτιακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Εκτός από τις πολλές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες ενέργειες κατά του Ισραήλ, έχει υψηλή δημοφιλία ανάμεσα στους Παλαιστίνιους κυρίως λόγω του κοινωνικού της έργου. Η νίκη στις εκλογές του 2006 οδήγησε σε ένοπλη σύγκρουση με τη Φατάχ, για να επιτευχθεί μια εύθραυστη συμφωνία συγκυβέρνησης μετά από αιγυπτιακή διαμεσολάβηση. Θεωρείται τρομοκρατική οργάνωση από πολλές δυτικές χώρες διότι δεν αναγνωρίζει το Ισραήλ, δεν αποδέχεται τις Συμφωνίες του Όσλο, και δεν αποκηρύσσει την ένοπλη βία. Στους κύκλους της, πάντως, υπάρχουν και πραγματιστές με τους οποίους θα μπορούσε κανείς να διαπραγματευθεί.

Map No. 4013 UNITED NATIONS July 1997

Department of Public Information Cartographic Section

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ) ιδρύθηκε το 1988 και λειτουργεί ως ένα ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ερευνητικό και επιμορφωτικό Ίδρυμα. Μέσω του πολυετούς έργου του έχει αναδειχθεί σε σημαντικό φορέα πληροφόρησης, μελέτης και σχεδιασμού θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, και θεωρείται ένα από τα πιο έγκριτα σε διεθνές επίπεδο κέντρα μελετών της Ελλάδας στον τομέα των Ευρωπαϊκών υποθέσεων και των διεθνών σχέσεων. Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν εκφράζει, ούτε εκπροσωπεί συγκεκριμένες πολιτικές απόψεις. Επιχειρεί μόνο να λειτουργήσει ως βήμα ελεύθερου διαλόγου και ως κέντρο παραγωγής και ανταλλαγής ιδεών.